

Den store Folkefordærver og Landeplage

Taler

Johan Sebastian Welhaven

Dato

25 august 1856

Omstendigheter

Årsmøte i Den norske Forening mod Brændeviinsdrik

- 1 I en Kreds, som denne, bliver det med hvert Aar vanskeligere at finde det rette, betimelige Ord til Fremstilling af vort Anliggendes Væsen og Beskaffenhed. For os, der ere Medlemmer af Foreningen mod Brændeviinsdrik, har denne Sag saa ofte været i Sindet og Eftertanken, at vi nu ei længere kan trænge til at see den
- 5 paany udlagt eller begrundet; og neppe tør den Talende nu i en Kreds af Afholdsmænd kræve Opmærksomhed for saadanne gribende Skildringer af Brændeviinsdrikkens Nød og Fordærvelse, som engang tjente til at aabne Øinene for Beskaffenheden og Storheden af dette Folkets Hovedonde, der ligesom ved Hævd og tilvant Opfatningsmaade havde faaet Udseende af at være
- 10 en uforanderlig, uforbederlig Tilstand. Vi ere alle paa det dybeste grebne af dette, mellem de menneskelige Udskeielser og Elendigheder enestaaende, Ondes udbredte Ødelæggelser, og just derfor bleve vi Afholdsmænd. Naar jeg vidner om mig selv, at det var en saadan dyb Sindsbevægelse af Medlidenhed og Afsky, der gjorde mig til Medlem af Foreningen mod Brændeviinsdrik, da mener jeg at
- 15 udtale hvad de fleste Afholdsmænd, hver efter sin Gemytsbeskaffenhed, have følt. Det uudslettelige Indtryk er saaledes vakt; Ordet behøver ei at fornye det. Thi det Sørgelige er just, at Livet, Virkeligheden altid holder det nærværende og friskt.
- 20 Men maaskee vi dog ved opmuntrende Tale kunde bestyrke hverandre i Tilliden til det Middel mod Ondet, vi have valgt, og i ny Forhaabning for dets Fremgang. Ingen vil paastaae, at denne Opmuntring nu maa være ganske overflødig; men dog er det ogsaa her Virkeligheden, Kjendsgjærningerne, hvis Vægt er størst. Derfor samle vi hidhørende Erfaringer, hver i sin Kreds, derfor meddele vi
- 25 hverandre Oplysninger om Sagens Gang og Fremme fra alle Landets Egne. Og da vi kjende Reformens eiendommelige Beskaffenhed og fra først af have gjort os fortrolige med dens Betingelser, vil en Standsning eller endog et

tilsyneladende Tilbageskridt ei kunne forandre vor Opfatning i Hovedsagen.

30 Tanken vender sig da til dem i Forsamlingen, der ei ere Afholdsmænd, men som burde være det. Skal da ikke Talen for dem skildre Brændeviinsdrikkens rædsomme Udartning til Fylderiets Leveskik, der har grebet Masser i Folket? Skal den ikke udvikle for dem Afholdsreformens Grundsætninger til Fjernelse af Mistydninger og Indvendinger? Ja, kunde blot Skildringen nu være mere
35 indtrængende, end den til alle Sider blottede og fremdeles vidnende Virkelighed. Kunde blot Læren finde nye Overbeviisningsgrunde, kraftigere end dem, der allerede atter og atter ere forelagte. Men Tilstandene maa dog nu tale med uforlignelig Styrke til Enhver, der vil yde dem Opmærksomhed; og Læren er simpel, klar, afsluttet og vel bekjendt. Just for 10 Aar siden traadte den hos os
40 frem i et Skrift, der afhandlede den tydeligt og med udtømmende Fuldstændighed. Dette Skrift blev i rigelig Mængde udspreedt over det ganske Land, dets Grundsætninger ere i vore Møder ideligt gjentagne. Og dog - hvo af os har ei erfaret at hver en eneste af de Indvendinger mod Afholdssagen, som i denne Afhandling ere nøiagtigt gjendrevne, endnu af de Modstræbende
45 fremsættes som gyldig og afgjørende. Den, der nu vil arbeide for dette Anliggende, maa prøve saadanne Erfaringer, søge at udfinde deres Grund, veie deres Indflydelse og saa indrette sin Virkemaade derefter; og jeg vil ei nægte at det mangesteds kan være godt og frugtbringende stadigt at gjentage alle Reformens Synsmaader og Sætninger. Men hvad mig angaaer, da vil jeg i denne
50 Kreds hverken skildre Brændeviinsondets mangehaande Elendigheder eller gjenfremstille de forskjellige Punkter i Afholdsreformens Beviisførelse.

Kun med faa Ord vil jeg slutte dette vort Aarsmøde, og kun tvende Betragtninger vil jeg fremhæve, for dermed at forbinde en tredie.

55 Den almindelige Afholdsbestræbelse har, ved at erhverve et stort Antal Deeltagere af alle Stænder, henhørende til ethvert Virksomhedsslags, og under Ophold i de forskjellige Zoner, fra Indiens glødende Jord til Polaregnesnes Iis, fremlagt et nyt uimodsigeligt Vidnesbyrd om at Brændeviin som Drik er for
60 Mennesker ganske uforlødent. Det er da vist, at vi her have en Overflødhedsartikel, hvis Indførelse i det daglige Liv grunder sig paa en aabenbar Fordom. Hertil kommer den anden ikke mindre tydelige Kjendsgjerning, at Brændeviinsdrikken er bleven den største Folkefordærver og Landeplage, idet den udbreder legemlig og moralsk Elendighed gennem en
65 Leveskik, der sætter dagligt Brændeviin i Lighed med daglig Brød.

Naar disse tvende Erfaringer ere givne, kan det da passe sig for den tænkende Fædrelandsven at gaae i Rette med Afholdssagen, spotte den, eller fremsøge
70 Indvendinger mod dens Gavnlighed, medens han selv vedbliver at drikke Brændevinet? Til alle saadanne Indvendinger kan det være nok at svare: vi kjende intet bedre Middel. Thi selv den mangelfulde, utilstrækkelige Fremgangsmaade, der dog modsætter sig Ondet, har under saadanne Omstændigheder, ligeoverfor Ligegyldigheden, en meget stor Fortjeneste. Men
75 nu spørge vi den alvorlige, menneskekjærlige Mand, der staaer udenfor vort Forbund: Hvorledes kan du, omgivet af Brændevinets Ødelæggelser, udstaae at bruge denne Drik, skjønt du saa let kan undvære den! Fra den Stund det er indseet at Brændeviinsondet er bleven en almindelig, og ak, en beskjæmmende Folkesorg, hviler der jo en Forsmædelse over denne Nydelse, som over ingen
80 anden. Lad os da ei tviste om Reformens Grundsætninger og Udsigter; de ere i og for sig lette at forsvare og fremstille; men den Fordring, der vender sig til Personligheden svækkes i intet Tilfælde ved Feilslutninger eller Misgreb, der skulde kunne paavises i Reformen. Her ere vi jo dog ei paa Theoriernes Feldt. Enhver maa føle at det først og fremst er et Krav til hans eget Liv og Levnet, som
85 træder ham imøde og skal komme til Afgjørelse. Eller vil Nogen bekjende, at han ønsker at holde sig fjern fra humane Stemninger og medborgerlige Opoffrelser? Ingen af de maadeholdne Brændeviinsdrikkere vover at sige det. Og hvor liden en Opoffrelse er dog dette Afhold for den, der selv lægger Vægt paa, at han kun sjelden bruger Drikken? Afhold, fremkaldt af
90 Menneskekjærlighed, og af Modbydelighed for en unødigt Drik, der stifter saa megen Ulykke, er dette for store Fordringer til gode retsindige Normænd? Men jeg berørte endnu et Hensyn, der for Mange pleier have Vægt; jeg nævnte den Beskjæmmelse, der ved Umaadeligheden er heftet ved Brændeviinsdrik; og Ingen kan nægte at en Bevidsthed herom nu er tilstede overalt hvor Drikken til
95 Maade nydes. Hvor selsomt da, at den agtbare Mand, der ei engang er i Vanen, alligevel kan bruge Brændeviin! Thi hvo vil ellers, ved noget Træk i sin Opførsel, vække Forestillingen om en Adfærd eller en Levemaade, der har tildraget sig almindelig Foragt. Selv Skinnet, ofte det mest overfladiske, øver jo en stor Indflydelse i Menneskesamfundet, og her er dog i Sandhed ethvert Bæger af
100 denne Drik bentet fra Skjændelskilden, der skulde standse i en forsvindende Sump, dersom alle gode Mænd opbørte at søge den.

Ja, her er for Afholdsmænd Anledning nok til Forundring. Hvor ofte høre vi ikke af de Modstræbende den Bemærkning at Brændeviinsondet er i Tiltagende,
105 at Afholdsreformen nu har vist sin Afmagt. Hvis dette var saa, hvis

Opfatningen af dette Ondes Betydning atter sløves, bærer da ei den, der i Modsigelsens Aand gjør en saadan Bemærkning, til de Medskyldige i den slette Tilstand? Vi ønske intet Andet end at Enhver, der endnu er udenfor
110 Brændeviinsvanen, skal afstaae ganske, og aabenbart fra Brugen af denne Drik - da er Ondet afsondret, og skal efterhaanden ophøre. I, der tale om det gode Exempels Magt, idet I tænke paa Børnene, paa Ungdommen, paa Alle, der fra et lavere Stade skal løftes i Sædelighed og Indsigt; I, der ellers sige at Lære, Erkjendelse er som Intet at regne naar ei Livet følger og stadfæster dem, giver
115 dog dette Exempel, som vort Anliggende kræver! Taler ei saa meget om Afholdslæren og dens Gang, om dens Forhold til Øl og Viin, til Rig og Fattig, til Bygd og By - bliver selv Afholdsmænd, og indfører i Eders Liv den simple Regel, at Brændeviin for Eder skal være en ubrugt, fremmed Nydelse!

120 Og det er fremdeles vort Haab at denne Regel engang skal trænge igjennem og kjendes i Folkets Leveskik. Thi det er dog en Sandhed, der ligger tydeligt for Dagen, at Brændevinet i de Oplystes Samkvem mere og mere ringeagtes, at dets Flod i vare Dale synker. Men endnu dvæler Betragtningen ved de mange Spor af en tidligere trøstesløs Tilstand; endnu tømmes det fordærlige Bæger af
125 Tusinder, hvilke Afholdsbestræbelsen fra først af har maattet udelukke af sin Kred. - Lad da Maalet, Opfyldelsen staae fjernt; de kalde dog bestandig. De Exempler, der nu gives, den Virken, som nu holder ud, trods Fordomme og Ligegyldighed, skal aabenbare sin fulde Kraft i en kommende, lykkeligere Slægt.

130

Kilde

J. S. Welhaven: Samlede verker, Oslo 1990-1992, bd. 4, s. 361-364.

Emneoversigt

Avholdssaken, Innlegg

135

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/den-store-folkeforaer-og-landeplage>

140